

בס"ד. משיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ה'תשד"מ

— סיום ספר הפלאה ברמב"ם —

א. בשיעור היומי בלימוד הרמב"ם — מסיימים ספר הפלאה ומתחילים ספר זרעים. ובהתאם לכך — מן הראוי להתעכב על הסיום דספר הפלאה, בהלכות ערכין וחרמין.

בסיום הלכות ערכין וחרמין¹ — כותב הרמב"ם:

"אע"פ שההקדשות וחרמין וערכין מצות, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו, ולא יהי' כילי, ויקיים מה שצונו נביאים² כבד את ה' מהונך, אע"פ.כ. אם לא הקדיש ולא העריך ולא החרים מעולם אין בכך כלום, הרי התורה העידה ואמרה³ וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא".

וממשיך בהלכה שלאח"כ⁴: "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב, שהרי הוא אומר⁵ מכל אשר לו, ולא כל אשר לו, כמו שבאררו חכמים⁶. ואין זו חסידות אלא שטות⁷, שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות. ואין מרחמין עליו. ובוזה וכיוצא בו אמרו חכמים⁸ חסיד שוטה⁹ מכלל מבלי עולם. אלא כל המפזר ממונו במצות אל יפזר יותר מחומש⁹. ויהי' כמו שצונו נביאים¹⁰ מכלל דבריו במשפט, בין בדברי תורה בין בדברי עולם. אפילו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה שיביא כפי מסת ידו, קל וחומר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו שלא ינדור אלא כראוי לו, שנאמר¹¹ איש כמתנת ידו ככרכת ה' אלקיך אשר נתן לך".

ומנה משמע, שלדעת הרמב"ם אין לתת לצדקה כל נכסיו, כי אם חומש בלבד.

אמנם, אדמו"ר הזקן כותב בפירושו שאפשר לתת צדקה יותר מחומש, ועד לנתינת כל ממונו — כמ"ש באגרת התשובה¹² בנוגע לפדיון התענית בצדקה: "ואף שיעלה לסך מסויים אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש, דלא מקרי בזבוז ככה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסיגופים, ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו". וכן כותב באגה"ק¹³: "בצדקה (ש)יוכל לפזר כלי גבול לתקן עונותיו, ומ"ש המבזבוז אל יבזבוז יותר מחומש, היינו דוקא במי שלא חטא או שתקן חטאיו... אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעא רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו"¹⁴.

האגרות והפירושים הנ"ל הם כפי שכתבנו בספרנו "משיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ה'תשד"מ" עמ' 101.

- (1) פ"ח הי"ב.
- (2) משלי ג. ט.
- (3) תצא כג. כג.
- (4) הי"ג.
- (5) בתוקתי כו. כח.
- (6) ערכין כח. א.
- (7) סוטה כ. א.
- (8) להניי' מייחב' בלשון חסיד שוטה" (דלא כמ"ש לסני' אין זו חסידות אלא שטות) — ע"ד מאד"ל (כתובות יז. א) "אהני' לי שטותי' לסבא". שטות דקרושה, כדי להפוך את השטות דלענין. וראה ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ה.
- (9) כתובות נ. רע"א סו. סע"ב. ערכין שם. וראה ירושלמי פאה פ"א ה"א.
- (10) תהלים קיב. ה.
- (11) סוף פרשתנו (ראה) — ע"ד מאד"ל (כתובות יז. א) "אהני' לי שטותי' לסבא".
- (12) פ"ח הי"ב.
- (13) סוסי".
- (14) איוב כ. ט.

האגרות והפירושים הנ"ל הם כפי שכתבנו בספרנו "משיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ה'תשד"מ" עמ' 101.

האגרות והפירושים הנ"ל הם כפי שכתבנו בספרנו "משיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ה'תשד"מ" עמ' 101.

האגרות והפירושים הנ"ל הם כפי שכתבנו בספרנו "משיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ה'תשד"מ" עמ' 101.

~K~

אל גדר המצוה צדקה וגמ"ח – הרי חובתה מעיקר הדין ומפני צורך העני, ובפכט כאשר העני עומד לפניו ומבקש די מחסורו, כלשון הרמב"ם¹⁷: "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני... שנאמר¹⁸ פתוח תפתח את ירך לו... וכל הרואה עני המבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה עובר בלא תעשה, שנאמר¹⁹ לא תאמץ את לבבך גוי".

ולכן: בהלכות ערכין וחרמין כותב הרמב"ם "אל יפזר יותר מחומש", גם לא מצד מדת חסידות (ובלשון הרמב"ם: "אין זו חסידות אלא טעות"): משא"כ בפיהמ"ש, ששם מדובר אודות דיני צדקה, ובוה גופא – כאשר העני עומד לפניו ומבקש ממנו את צרכיו, ובלשון הרמב"ם שם: "כשהאדם יראה שבוים שהוא חייב לפדותם כאשר צוה הקב"ה או רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסות מערומיהם, כמו שאמר¹⁸ די מחסורו אשר יחסר לו" – כותב הרמב"ם שאף שמעיקר הדין אין חיוב לתת יותר מחומש, מ"מ, יכול לעשות כן מצד מדת חסידות.

ועפ"ז יש לבאר את דין לשון הרמב"ם בהלכות מתנות עניים²⁰: "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת, נותן לו כפי השגת ידו, וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המוכרח", ולא כתב שאין לתת יותר מחומש – כי: מצד הגדר דמצות צדקה, ובפרט כאשר העני עומד לפניו ומבקש ממנו, כדאי יכול להוסיף ולתת לו יותר מחמישית נכסיו, מצד מדת חסידות²¹.

ד. ע"פ האמור לעיל, יש לבאר את שינוי לשון הרמב"ם בין הלכות ערכין וחרמין להלכות דעות: בהלכות דעות²² כותב הרמב"ם: "ואסור לו להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות", ולא כתב "אל יפזר יותר מחומש", כמ"ש בהלכות ערכין וחרמין.

ולכאורה, ב' הלכות אלו הם בסתירה זה לזה, כי – מ"ש בהל' דעות, משמע, שהאיסור הוא רק "כל ממונו", ואילו יותר מחומש לא איכפת לן (כדעת ר"א), ואילו מ"ש בהל' ערכין וחרמין, משמע, שאין לתת יותר מחומש, גם אם שייר לעצמו קצת (כדעות ר' אלעזר בן עזרי'?)

והביאור בזה – ע"פ האמור לעיל: הלכות דעות קאי על הנהגת האדם, ולכן, לא יכול הרמב"ם לפסוק שאסור לפזר יותר מחומש – שהרי בהנהגת האדם יש אופנים שבהם מותר לפזר יותר מחומש, כמו במצות צדקה, שכאשר העני עומד לפניו ומבקש די מחסורו, הנה מצד מדת חסידות יש לתת לו אפילו יותר מחומש (וכשם שלא כתב דין זה – שאין לפזר יותר מחומש – בהל' מתנות עניים).

משא"כ בהלכות ערכין וחרמין – הרי מצד גדר המצוה דערכין וחרמין, אין לפזר יותר מחומש, גם לא מצד מדת חסידות, כנ"ל.

ה. עפ"ז טובבן גם מ"ש אדמו"ר הזקן שיש לתת צדקה יותר מחומש, ויתירה מזו – "כל אשר לאיש" – אין איש (אין צדקה), אודות נתינת צדקה יותר מחומש – אין זה מצד גדר החיוב דמצות הצדקה, כי אם כדי "לתקן נפשו", לפדות נפשו מתעניות וסיגופים, נמניין שכן, אין זה

Handwritten notes in a circular shape on the left side of the page, containing various scribbles and illegible text.

(17) הל' מתנות עניים רפ"ו.
(18) פרשתנו טו, ח.
(19) שם ז.
(20) פ"ז ה"ה.
(21) ככל הנ"ל – ראה גם ברכי יוסף י"ד סרמ"ט סק"א ד"ה ואפשר, שר"ת בית דינו של שלמה י"ד סי' א' (מח. ב ואילך).
(22) פ"ה הי"ב.

שייך לענין דאל יבזבו יותר מחומש²¹, "דלא מקרי בזבוז בכה"ג", שהרי "לא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו".

ליתר ביאור: כאשר מדובר אודות גדר החיוב דמצות הצדקה — שייך לומר שיעור בחיוב הנתונה לצדקה, אמנם, כאשר מדובר אודות תיקון נפשו — לא שייך לומר שיעור מדבר, שהרי לא מדובר כאן אודות נתנה לעני, כי אם עבור תיקון נפשו, בדוגמת רפואת הגוף שאין צורך לחדש ולומר שמותר לתת את כל אשר לו בעד נפשו.

ו. והנה, מכיון שמצד מדת חסידות שלתת צדקה²⁴ יותר מחומש — מוכן, שכן הוא גם בנוגע

לצדקתו של הקב"ה, "לך²⁵ ה' הצדקה"²⁶, שמכיון שבכ"י מבקשים שהקב"ה יתן להם צדקה, צריך הקב"ה לתת להם אפי' יותר מחומש, לפי ערך נכסיו של הנותן — הקב"ה!

ועאכ"ו, כבנוגע לצדקה וחסד הכי עיקריים — פדיון שבויים²⁷, גאולה מהגלות, הנה מכיון שזהו ענין שנוגע להקב"ה עצמו, שכן, נוסף לכך שכא"א מיראל הוא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁸,

הקב"ה נמצא בגלות, "שכינתא בגלותא"²⁹, וכמ"ש³⁰ "ושב ה' אלקיך את שבותך", "והשיב לא נאמר אלא ושב"³¹ — הרי בודאי שבענין זה אין הגבלות כלל, "כל אשר לאיש — כלל הקב"ה, שנקרא

איש, כמ"ש³² "ה' אש מלחמה" — יתן בעד נפשו", ובכפשות — שתייך ומיד ממש, בשעתא חדא וברעא חדא, "לא עיכבן המקום כהרף עין"³³

יוצאים בכ"י מהגלות, "ואתם תלוקטו לאחד בני ישראל"³⁴, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובכנותינו"³⁵, ו"כספם וזהבם אתם"³⁶, ביחד עם השכינה — "ושב ה' אלקיך את שבותך", ובאים לארצנו הקדושה,

ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁷, וזוכים לקיום היעוד "ואשיבה שופטיך כבראשונה גו"³⁸, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

23) להעיר, שמשון אדה"ו שבנו"ו אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש", משמע לכאורה, שס"ל שהדין דאל יבזבו הוא גם בצדקה (כדעת הרמ"א — יו"ד סרמ"ט ס"א), דלא כהרמב"ם דס"ל שצדקה מרת חסידות יש לתת יותר מחומש, אבל — יש לומר, שגם אדה"ו ס"ל כהרמב"ם שכאשר העני עומד לפניך לתת לו יותר מחומש נמצא מרת חסידות, אינו שבאנה"ת וכאנה"ק דס"ל מדובר כאשר העני אינו עומד לפניך, כי אם כאשר הנותן מוסיף להרבות בצדקה, שאז יש מקום לומר דאל יבזבו יותר מחומש (ולולי הצורך לתיקון נפשו).

רעפ"ו יומקם שבאנה"ק סט"ו כתב רק ש"היא רפואת הגוף ונפש ממש, אשר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו", ולא כתב שאין לחוש משום אל יבזבו כו' — כי שם מדובר אודות החיוב דמצות הצדקה, "ליתן ביד מלאה ועין יפה לכל הצטרבות ההכרחיים לדי מחסור האבוינים נקים אשר עיניהם נשאות אלינו כו'", היינו, כאשר העני עומד ומבקש ממנו.

24) להעיר מהשייכות המיוחדת דמצות צדקה לחדש אלול — כמובא בלקי"ת פרשתנו (כה, ב) "שצריך להרבות בצדקה מר"ח אלול" (ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל), רדוע מ"ש בכתבי הארז"ל (מ"ח מס' אלול בתחלתו) שהצירוף חודש אלול הוא — "וצדקה תהי' לנו כו'".

- 25) דניאל ט, ו.
- 26) התחלת הסליחות, וראה לקי"ת עקב יד, א: "אומרים סליחות... מר"ח אלול ואילך".
- 27) להעיר מצפצפ"ג שם: "פדיון שבויים דהיא מצוה מחוייבת שאני, וגם הוי בגדר לאו דלא תעמוד כו'".
- 28) איוב לא, ב, ובתניא רפ"ב מוסיף תיבת "ממש".
- 29) זח"ג ד, ב, סו, סע"א, עה, סע"א, ועוד.
- 30) נצבים ל, ג.
- 31) מגלה כט, א, הובא בפרש"י עה"פ פל.
- 32) בשלח טו, ג.
- 33) מכילתא ופרש"י עה"פ בא יב, מא.
- 34) ישע"י כז, יב.
- 35) בא י, ט.
- 36) ישע"י ס, ט.
- 37) עקב יא, יב.
- 38) ישע"י א, כו.

בס"ד. משיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ה'תשד"מ

— סיום ספר הפלאה ברמב"ם —

א. בשיעור היומי בלימוד הרמב"ם — מסיימים ספר הפלאה ומתחילים ספר זרעים. ובהתאם לכך — מן הראוי להתעכב על הסיום דספר הפלאה, בהלכות ערכין וחרמין.

בסיום הלכות ערכין וחרמין¹ — כותב הרמב"ם:

"אע"פ שההקדשות וחרמין וערכין מצות, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו, ולא יהי' כילי, ויקיים מה שצונו נביאים² כבוד את ה' מהונך, אעפ"כ, אם לא הקדיש ולא העריך ולא החרים מעולם אין בכך כלום, הרי התורה העידה ואמרה³ וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא".

וממשיך בהלכה שלאח"כ⁴: "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב, שהרי הוא אומר⁵ מכל אשר לו, ולא כל אשר לו, כמו שבארו חכמים⁶. ואין זו חסידות אלא שטות⁷, שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות. ואין מרחמין עליו. ובוה וכיוצא בו אמרו חכמים⁸ חסיד שוטה מכלל מבלי עולם. אלא כל המפזר ממונו במצות אל יפזר יותר מחומשו⁹. ויהי' כמו שצונו נביאים¹⁰ מכלכל דבריו במשפט, בין בדברי תורה בין בדברי עולם. אפילו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה שייבא כפי מסת ידו, קל וחומר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו שלא ינדרו אלא כראוי לו, שנאמר¹¹ איש כמתנת ידו ככרכת ה' אלקיך אשר נתן לך".

משמע לכאורה, שלדעת הרמב"ם אין לתת לצדקה כל נכסיו, כי אם חומש בלבד.

אמנם, אדמו"ר הזקן כותב ומאריך אודות נתינת צדקה יותר מחומש, ועד לנתינת כל ממונו — כמ"ש באגרת התשובה¹² בנוגע לפדיון התענית בצדקה: "ואף שיעלה לסך מסויים אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש, דלא מקרי בזבוז בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסיגופים, ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו". וכן כותב באגה"ק¹³: "בצדקה (ש)יוכל לפזר בלי גבול לתקן עונותיו, ומ"ש המבזבוז אל יבזבוז יותר מחומש, היינו דוקא כמי שלא חטא או שתקן חטאיו... אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעה

(1) פ"ח ה"ב. (2) משלי ג. ט. (3) תצא כג. כג. (4) ה"ג. (5) בחוקתיכו. כח. (6) ערכין כח. א. (7) להעיר ממאור"ל (כתובות יז. א) "אהני לי שטותי לסבא". שטות דקדושה, פ"ג להפוך את השטות דלערו"ז. וראה ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ה. (8) סוטה כ. א. ולשיטתי בפי"ה"ש (שאינו כלל כבש"ס (בבבלי שם כא. ב. ובירושלמי — הובא בתוס' שם 1). — ולהעיר משינוי הפי' במבלי עולם — ושיטת הרמב"ם — קו"א לאדה"ז הלי"ת פ"ב ס"א). (9) כתובות נ. רע"א. סז. סע"ב. ערכין שם. וראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. (10) תהלים קיב. ה. (11) סוף פרשתנו (ראה) — שיעור חומש דיום זה. (12) פ"ג (ומציין לאגה"ק דלהלן). (13) סו"י.

א

לפי הפירוש...

רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו¹⁴.

ופס"ד זה דאדמו"ר הזקן הרי כותבו הלכה למעשה, ומסיים (באגה"ת) "נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה. באגה"ק מסיים "צדקה — שיוכל לפזר בלי גבול¹⁵ לתקן עוונותיו כו' צריכין אנו להתנהג כו' בלי גבול".

ב. ויובן בהקדים קושיא מדברי הרמב"ם עצמו:

בפירוש המשנה¹⁶ "אלו דברים שאין להם שיעור... גמילות חסדים" — כותב הרמב"ם: "מה שאמר בכאן גמ"ח אין לה שיעור, רוצה לומר לעזור לאדם בגופו, אך שיעזור אותו בממונו — יש לו שיעור, והוא חמישית ממונו, ולא יתחייב לתת יותר מחמישית ממונו, לבד אם עשה כן במדת חסידות", היינו שמצד מדת חסידות יכול לתת יותר מחמישית ממונו, ואילו בספר היד כותב ש"אין זו חסידות אלא שטות"?

והנה, בצפ"נ על הרמב"ם כאן העיר על סתירה זו, וז"ל: "לעולם כו' ואין זה חסידות אלא שטות כו', ע' בפה"מ פאה פ"א ובירושלמי שם, ומשמע שם מדברי רבינו דרק כל ממנו אין זה חסידות, אבל יתר מחומש שפיר מותר". אמנם עדיין צריך להבין:

המקור לדין זה — במשנה דערכין¹⁷: "מחרים אדם מצאנו ומבקרנו כו' ואם חחרים את כולם אינם מותרים, דברי ר"א. א"ר אלעזר בן עזרי' מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו, עאכו"כ שיהא אדם חס על נכסיו", ובגמרא שם: "א"ר אלעזר בן עזרי' כו', היינו ת"ק, איכא בינייהו דרבי אילא, דאמר רבי אילא באושא התקינו המכזבו אל יכזבו יותר מחומש", ובפרש"י שם: "ר' אלעזר בן עזרי' אית ל' דרבי אילא, דהא אתא לאשמועינן שיהא אדם חס על נכסיו, ר"א לית ל' דרבי אילא, דאי בזבו טובא לא איכפת לן, אלא ששייר לעצמו קצת, דומיא דחרם".

ועפ"ז: מכיון דבפיה"מ אית ל' דרבי אילא, שהרי כותב השיעור דחמישית ממנו — מאין המקור דבמדת חסידות יכול להוסיף?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

דין זה — שאין לתת יותר מחומש — כותב הרמב"ם בהלכות ערכין וחרמין, ואילו בפיה"מ ש, מבאר הרמב"ם פרטי הדינים דצדקה וגמילות חסדים.

15) נראה גיט"ל (ז,א שצדקה) אין זה קצבה — היוזא זצ"ל שם (ונאה לקמן ס"ה).

(14) איוב ב, ט (15) ראה () שאין לה קצבה (הובא לקמן בפנים) (16) פאה רפ"א (17) כת, א (18) הלי' מתנות עניים רפ"ז.

ולכן מוסיף שאף ש"לא יתחייב לתת יותר מחמישית ממונו", יכול לעשות כן מצד מדת חסידות.

וטעם החילוק שביניהם:

גדר המצוה דערכין וחרמין [בלשון הרמב"ם]: "ההקדשות וחרמין והערכין מצות" היא – ש"ראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו ולא יהי' כילי", כלומר, שזהו לצורך ותועלת הנותן, ולא מפני הצורך ד"הקדש" שזקוק לממונו.

גדר המצוה דצדקה וגמ"ח – הרי זה לצורך העני, בלשון הרמב"ם¹⁸: "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני".

ולכן: בהלכות ערכין וחרמין כותב הרמב"ם "אל יפזר יותר מחומש", גם לא מצד מדת חסידות (ובלשון הרמב"ם: "אין זו חסידות אלא שטות"); משא"כ בפיהמ"ש, ששם מדובר אודות מצות צדקה, כולל ובפרט כאשר העני עומד לפני ומבקש ממנו את צרכיו, ובלשון הרמב"ם שם: "כשהאדם יראה שבויים שהוא חייב לפדותם כו' או רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסות מערומיהם, כמו שאמר¹⁹ די מחסורו אשר יחסר לו" – כותב הרמב"ם שאף שאין חיוב לתת יותר מחומש, מ"מ, יכול לעשות כן מצד מדת חסידות.

ועפ"ז יש לבאר מש"כ הרמב"ם בהלכות מתנות עניים²⁰: "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת, נותן לו כפי השגת ידו, וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר", ולא כתב בדיוק יותר שאין לתת יותר מחומש – כי: מצד הגדר דמצות צדקה, ובפרט כאשר העני בא ושאל – יכול להוסיף ולתת לו יותר מחמישית נכסיו, מצד מדת חסידות²¹.

ד. ע"פ האמור לעיל, יש לבאר גם השינוי ברמב"ם הלכות ערכין וחרמין – להלכות דעות:

בהלכות דעות²² כותב הרמב"ם: "ואסור לו להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות", ולא כתב דאסור יותר מחומש, כמ"ש בהלכות ערכין וחרמין.

והביאור כזה – ע"פ האמור לעיל:

בהלכות דעות מדבר בדעות (הנהגות) האדם, ולכן, לא יכול הרמב"ם לפסוק שאסור לפזר יותר מחומש – שהרי בהנהגת האדם יש אופנים שבהם מותר לפזר יותר מחומש, כמו במצות צדקה, שכאשר העני בא ומבקש די

(19) פרשתנו טו,

ח. (20) פ"ו ה"ה. (21) בכל הנ"ל – ראה גם ברכי יוסף יו"ד סרמ"ט סק"א ד"ה ואפשר, שו"ת בית דינו של שלמה יו"ד סי' א' (מת, ב ואילך). (22) פ"ה הי"ב.

מחסורו, הנה מצד מדת חסידות יש לתת לו יותר מחומש (וכשם שלא כתב דין זה – שאין לפזר יותר מחומש – בהל' מתנות עניים).

משא"כ בהלכות ערכין וחרמין – הרי מצד גדל המצוה דערכין וחרמין, אין לפזר יותר מחומש, גם לא מצד מדת חסידות, כנ"ל.

ה. עפ"ז יש לפרש גם מ"ש אדמו"ר הזקן שיש לתת צדקה יותר מחומש, ויתירה מזו: "כל אשר לאיש" – היינו אופן שלישי: (א) עד חומש; (ב) יותר מחומש אבל לא כל נכסיו (ובזה גופא כמה דרגות – ראה צפע"נ שם), (ג) כל אשר לאיש:

מ"ש אדמו"ר הזקן באגה"ת ובאגה"ק אודות נתינת צדקה – אין זה מצד החיוב דמצות הצדקה לעני, כי אם כפי "לתקן נפשו", לצדקות נפשו מתעניות וסיגופים, ולכן אין בזה גם לא ההגבלה דלא כל נכסיו.

ו. והנה, מכיון שמצד מצות צדקה²⁴ – מדת חסידות לתת יותר מחומש, ובפרט כשהעני בא ושואל די מחסורו – מוכן, שכן הוא גם בנוגע לצדקתו של הקב"ה, "לך²⁵ ה' הצדקה"²⁶, שמכיון שבנ"י מבקשים שהקב"ה יתן להם צדקה, צריך הקב"ה לתת להם אפי' יותר מחומש, ויותר מחומש דנכסיו של הנותן – הקב"ה!

ועאכ"כ בנוגע לצדקה וחסד הכי עיקריים – פדיון שבויים²⁷, גאולה מהגלות.

ויתירה מכל זה (שלא בערך): מכיון שזהו נוגע כביכול להקב"ה עצמו, נוסף על זה שכאו"א מישראל הוא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁸, הרי הקב"ה נמצא בגלות, "שכינתא בגלותא"²⁹, וכמ"ש³⁰ "ושב ה' אלקיך את שבותך", "והשיב לא נאמר אלא ושב"³¹ – הרי בודאי שאין בזה הגבלות כלל

(23) להעיר, שממ"כ אדה"ז שבנדודו "אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש", משמע, דס"ל שהדין דאל יבזבו הוא גם בצדקה (כדעת הרמ"א – יו"ד סרמ"ט ס"א), דלא כהרמב"ם דבפיה"מ וכו' דס"ל שמצד מדת חסידות יש לתת יותר מחומש. לפענ"ד שגם אדה"ז ס"ל כהרמב"ם כאשר העני בא ושואל די מחסורו כו' – שהרי באגה"ת ובאגה"ק (הג"ל) מדובר (לא שהעני בא וכו', כ"א) שהנותן משתדל להרבות בצדקה, שאז חוששין לאל יבזבו יותר מחומש (לולי הצורך לתקן נפשו). פ"י יומתק שבאגה"ק ס"ט כתב רק ש"היא רפואת הגוף ונפש ממש, אשר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו", ולא כתב שאין לחוש משום אל יבזבו כו' – כי שם מדובר אודות החיוב דמצות הצדקה, "ליתן ביד מלאה ועין יפה לכל הצטרכות ההכרחיים לדי מחסורו האכזריים נקיים אשר עיניהם נשואות אלינו כו'", היינו, כאשר העני בא ושואל די מחסורו. (24) להעיר מהשייכות המיוחדת דמצות צדקה לחודש אלול – כמובא בלקו"ת פרשתנו (כה, ב) "שצריך להרבות בצדקה מר"ח אלול" (ערוגת הכושם בשם ס' אמרכל), וידוע מ"ש בכתבי הארז"ל (מ"ח מס' אלול בתחלתו) שהצורך דחודש אלול הוא – ס"ת "וצדקה תהי' לנו כו'" (25) דניאל ט, ז. (26) התחלת הסליחות, וראה לקו"ת עקב יד, א: "אומרים סליחות... מר"ח אלול ואילך". (27) להעיר מצפע"נ שם: "פדיון שבויים דהיא מצוה מחוייבת שאני, וגם הרי בגדר לאו דלא תעמוד כו'", (28) איוב לא, ב, ובתניא רפ"ב מוסיף תיבת "ממש". (29) זח"ד, ב, סו, סע"א, עה, סע"א, ועוד. (30) נצבים ל, ג. (31) מגילה כט, א, הובא בפרש"י עה"פ שם.

32

3/ 32

וכלל, "כל אשר לאיש - הקב"ה, שנקרא איש, כמ"ש"ה' איש מלחמה" - יתן בעד נפשו.

ובפשטות - אשר דימי צאתך מארץ מצרים ש"לא עיכבן המקום כהרף עין"ה' הרי בשעתא חדא וברגעא חדא יוצאים בני" מהגלות, "ואתם תלוקטו

לאחד אחד בני ישראל"ה' "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובכנותינו"ה' "ו"כספם וזהבם אתם"ה' - "ושב ה' אלקיך את שבותך" (שכינתא בגלותא) וכאים

לארצנו הקדושה, ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"ה' "וזוכים לקיום היעוד" ואשיבה" שופטיך כבראשונה גו' "ה' בגאולה

האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

31

38

34

36

38

39

40

32 בשלח טו, ג. (33) מכילתא ופרשיי עה"פ בא יב, מא. (34) ישעי' כו, יב. (35) בא י, ט. (36) ישעי' ס, ט. (37) עקב יא, יב. (38) ישעי' א, כו.

כב להאזנה - כאן...
ואתם תלוקטו...
בשנת שבת צדק - וצדק

40

ואשיבה...
שופטיך כבראשונה...
במהרה בימינו ממש

ואשיבה...
שופטיך כבראשונה...
במהרה בימינו ממש